

ODUZIMANJE SRPSKE IMOVINE U REPUBLICI HRVATSKOJ 1991.-2011 I HRVATSKO PRAVOSUĐE U FUKCIJI SPREČAVANJA ODRŽIVOG POVRATKA IZBJEGLIH I PROGNAHNIH SRBA

(IZVJEŠTAJ O ISPUNJENJU 12 ZAHTJEVA SADRŽANIH U PETICIJI IZBJEGLIH I PROGNANIH SRBA IZ REPUBLIKE HRVATSKE)

Uvod

Prema popisu iz 1991. godine, Republike Hrvatska je imala 4.784. 265 stanovnika, od toga broja kao Srbi izjasnilo se 581. 663 stanovnika ili 12,2 odsto. Prema popisu stanovništva od 31. marta 2001. godine, u Hrvatskoj je bilo 4.437.460 stanovnika. Od tog broja, Srba je registrovano 201.631 ili 4,54 odsto. Uspoređujući dva popisa broj Srba koji živi u Republici Hrvatskoj se smanjio za 380.000 ili za skoro dve trećine.

Prema popisu iz 1991. godine u Republici Hrvatskoj je popisano je 286.000 građana koji se nisu izjasnili u smislu nacionalne pripadnosti (Jugoslaveni, nacionalno neopredeljeni, regionalno opredeljeni ili nepoznato). Prema popisu iz 2001. godine popisano je 116.000 građana koji se nisu izjasnili u smislu nacionalne pripadnosti (nacionalno neopredeljeni, regionalno opredeljeni ili nepoznato) ili 170.000 manje u odnosu na popis iz 1991. godine. Procjenjuje se da je od 170.000 građana koji se na popisu 1991. godine nisu izjasnili u smislu nacionalne pripadnosti barem 120.000 srpskog porijekla. To znači da je u Republici Hrvatskoj 1991. godine živjelo oko 700.000 Srba. Podsjećamo da se popis 1991. godine sprovodio u atmosferi nacionalističke hysterije i govora mržnje. Zbog toga je dio građana smatrao da je bolje da se ne izjašnjavaju kao Srbi da bi izbjegli moguće probleme u okruženju u kojem su živjeli. Nažalost, mnogima to nije pomoglo.

Dakle, iz Republike Hrvatske je, pored pomenutih 380.000 protjerano još 120.000 Srba što je ukupno 500.000 izbjeglih i prognanih Srba ili oko 150.000 porodica. Od ukupnog broja protjeranih Srba 250.000 je protjerano sa područja pod zaštitom Ujedinjenih nacija a oko 250.000 sa područja koja su bila pod hrvatskom kontrolom i gdje nije bilo ratnih dejstava.

Na području pod hrvatskom kontrolom oduzeto je u sudskim postupcima na nezakonit način 30.000 stanova na kojima postojalo stanarsko pravo, srušeno je 10.000 kuća u terorističkim akcijama a oko 10.000 vlasnika kuća i stanova je sklopilo ugovore o zamjeni najčešće na svoju štetu jer su na zamjenu bili prinuđeni zbog pritiska i prijetnji. Na području pod zaštitom Ujedinjenih nacija (područje Krajine) uništeno je ili oštećeno oko 30.000 kuća i oko 15.000 privrednih i pomoćnih objekata poslije operacija „Oluja“; oko 20.000 kuća i oko 10.000 stanova na kojima stanarsko pravo oduzeto je Zakonom o privremenom oduzimanju imovine. Pljačkanje, spaljivanje ili miniranje srpske imovine bilo je u funkciji prisilnog protjerivanja Srba i sprečavanja njihovog povratka u Hrvatsku.

Navedeni podaci potvrđuju presudu Sudskog veća Haškog tribunala od 15. aprila 2011. godine u kojoj se, između ostalog, kaže da je hrvatska operacija „Oluja“ bila udruženi zločinački poduhvat s ciljem prisilnog i trajnog protjerivanja srpskog stanovništva. Možemo zaključiti da je u Republici Hrvatskoj na djelu, dugi niz godina, sistematsko uništavanje i nezakonito oduzimanje (uzurpiranje) srpske imovine (kuće, stanovi, privredni objekti (poslovni prostori), pomoćni objekti, poljoprivredno i šumsko zemljište i dr.). Republika Hrvatska sistemski krši jedno od temeljnih ljudskih prava tj. pravo na slobodno uživanje privatnog vlasništva.

Temelj za rješavanje problema oduzete privatne imovine i stečenih prava jeste Prilog G Bečkog sporazuma o sukcesiji (Aneks G) u kojem se jasno kaže da će prava na pokretnu i nepokretnu imovinu na koju su građani bivše SFRJ imali pravo na dan 31.12.1990. godine biti priznata, zaštićena i vraćena u skladu sa utvrđenim standardima i normama međunarodnog prava bez obzira na nacionalnost, državljanstvo, mjesto boravka ili prebivalište tih lica. Lica koja ne mogu ostvariti ova prava imaju pravo na novčanu nadoknadu u skladu sa normama građanskog i međunarodnog prava. Takođe, svaki prenos prava na pokretnu ili nepokretnu imovinu učinjen nakon 31.12.1990. godine i zaključen pod pritiskom ili suprotno standardima i normama međunarodnog prava biće ništavan.

Apelujemo na Evropsku uniju da ne zatvori poglavlje 23 “Pravosuđe i ljudska prava” tj. sve dok Republika Hrvatska zaista ne postane država vladavine prava i poštovanja ljudskih prava svih njenih građana u skladu sa principom nediskriminacije i jednakosti. Poglavlje 23 “Pravosuđe i ljudska prava” je najvažnije za sveobuhvatno i pravično rešavanje brojnih problema oko 500.000 izbjeglih i prognanih Srba iz Republike Hrvatske i preko 100.000 ostalih građana Srbije koji su oštećeni u svojim imovinskim i drugim pravima.

Apelujemo na Evropsku uniju da podrži naš zahtjev da Sabor Republike Hrvatske usvoji Deklaraciju o poštovanju ljudskih prava izbjeglih i prognanih Srba iz Republike Hrvatske i građana koji su oštećeni u svojim imovinskim i drugim pravima u Republici Hrvatskoj (u prilogu). Usvajanjem Deklaracije Republika Hrvatska bi preuzela odgovornost za gubitke tj. za ogromnu štetu koja je učinjena prema građanima srpske nacionalnosti.

Apelujemo na Evropsku uniju da podrži naš zahtjev da Vlada Republike Hrvatske uspostavi mehanizam putem kojeg bi se odlučivalo o svakom pojedinačnom ili porodičnom zahtjevu vezano za povratak privatne svojine i stečenih prava ili pravičnu novčanu nadoknadu.

U nastavku ćemo posebno elaborirati i obrazložiti svaki od 12 zahtjeva koji su sadržani u Peticiji izbjeglih i prognanih Srba iz Republike Hrvatske koju je dosad potpisalo 70.000 izbjeglih i prognanih Srba i velik dio građana Srbije koji su oštećeni u svojim ljudskim pravima u Republici Hrvatskoj.

1. Povratak zauzete pokretne i nepokretne imovine

U Hrvatskoj se masovno od 1991. godine događa nezakonito oduzimanje ili korišćenje poljoprivrednog zemljišta, stambenih i privrednih objekata povratnika srpske nacionalnosti i izbjeglih i prognanih Srba. Na taj način se u praksi pravnim putem legalizuju rezultati etničkog čišćenja. Srbi u velikom broju slučajeva ne mogu ući u svoju kuću, privredni objekat ili poljoprivrednu površinu. Prema popisu imovine izbjeglih i prognanih Srba iz 1996. godine u vlasništvu Srba u Hrvatskoj 1991. godine bilo oko 18 miliona kvadratnih metara građevinskog prostora, od kojih 14 miliona stambenog i 4 miliona kvadratnih metara poslovnog prostora. Pod nedovršene investicije prijavljeno je oko 800 miliona nemačkih maraka. Izbjegli i prognani Srbi su u vlasništvu imali 500.000 hektara poljoprivrednog zemljišta (oranice, vrtovi, livade, voćnjaci, vinogradi i pašnjaci) i oko 100.000 hektara šumskog zemljišta. Ovdje nisu uključeni podaci građana Srbije, njih oko 25.000, koji su imali privatne kuće i vikendice, te drugu imovinu.

U nastavku navodimo načine uništavanja i nezakonitog oduzimanja (uzurpiranja) srpske imovine u Hrvatskoj od strane državnih organa ili lokalnih moćnika uz prećutnu saglasnost vlasti.

- a) Oko 1.000 vlasnika srpske nacionalnosti ne mogu da slobodno raspolažu svojim kućama koje su tokom ili poslije rata nezakonito oduzete i dane na korišćenje drugim licima tj. privremenim korisnicima**

Sudovi vlasnicima ne daju da raspolažu svojom imovinom dok se privremenim korisnicima hrvatske nacionalnosti ne nadoknade uložena sredstva (slučaj Miladinović, slučaj Kunić). Vlada Republike Hrvatske je 2006. godine donijela odluku da će potraživanja privremenih korisnika preuzeti na sebe. Nažalost, sudovi ne poštuju navedenu odluku.

Zahtjev: omogućiti vlasnicima srpske nacionalnosti da slobodno raspolažu svojim kućama koje su tokom ili poslije rata nezakonito oduzete i dane na korišćenje drugim licima tj. privremenim korisnicima u skladu sa Odlukom Vlade Hrvatske iz 2006. godine

- b) Većina od 10.000 srpskih kuća prodana je na nezakonit način (falsifikovane punomoći, dvostruki ugovori) preko Agencije za promet nekretnina (APN) koju je osnovala Vlada Republike Hrvatske aprila 1997. godine**

Razne posredničke agencije su saradujući sa APN-om putem falsifikovanih punomoći prodali većinu kuća izbjeglih Srba bez njihovog znanja i odobrenja. Punomoći su ovjeravane lažnim pečatom i falsifikovanim potpisom vlasnika kuće. Prevareni ljudi nikom nisu dali punomoć za prodaju svojih kuća, nisu obavješteni o prodaji svojih kuća niti su dobili novac

Drugi način prevare je bio tzv. mehanizam dvostrukih ugovora koji se primjenjivao prilikom kupoprodaje imovine Srba iz Hrvatske (na primer: Vlasnik kuće je dobio ugovor s cijenom od 33.000 evra a drugi primjerak Ugovora se nalazi u APN-u na iznos od 48.000 evra tako da je oštećen za 15.000 evra. Pored toga je platio proviziju od 3% na ugovor od 33.000 evra).

Zahtjev: Poništiti sve ugovore koji sklopljeni na osnovu lažnih punomoći ili je korišćen mehanizam dvostrukih ugovora. Do rašćicavanja afere sa ugovorima zamrznuti rad Agencije za promet nekretnina.

c) Oko 10.000 srpskih porodica koji su do rata živjeli u većim hrvatskim gradovima bilo je prinuđeno da, zbog pritiska i prijetnji, sklopi ugovore o razmjeni svojih kuća i stanova

U gradovima pod hrvatskom kontrolom tokom 1991 i 1992. godine Srbi su bili pod pritiscima i prijetnjama da će im biti minirane kuće ili da će biti ubijeni ako se ne odsele iz Republike Hrvatske. Zbog toga je dio Srba bio prinuđen da sklopi ugovor o razmjeni kuća na području pod zaštitom Ujedinjenih nacija ili u Republici Srbiji. U velikom broju slučajeva vrijednost njihovih kuća i stanova je bila višestruko veća od kuća u koje su se uselili nakon razmjene. Navedeni građani su smatrali da je to privremeno rješenje do završetka rata. Međutim, sudovi u Republici Hrvatskoj su poslije rata potvrđivali sklopljene ugovore iako nisu skopljene slobodnom voljom što je suprotno zakonskim propisima i suprotno Aneksu G Sporazuma o sukcesiji u kome se kaže da će svaki prenos prava na pokretnu ili nepokretnu imovinu učinjen nakon 31.12.1990. godine i zaključen pod pritiskom ili suprotno standardima i normama međunarodnog prava biti ništavan.

Konkretno, predmeti prinudne razmjene imovine ili kupoprodajom po izuzetno niskim cijenama dobili su i dobijaju sudski epilog koji je popuno suprotan onome što je predviđeno odredbama bilo Sporazuma o normalizaciji bilo Sporazuma o sukcesiji. Vršena je zamjena nekretnina između vlasnika u Hrvatskoj sa vlasnicima u Srbiji često "na neviđeno", tako da je dolazilo do velike nesrazmjera u vrijednosti te imovine.

Zahtjev: Predložiti Saboru Republike Hrvatske da donese odgovarajuće zakonsko rješenje kojim će ovlastiti Državno odvjetništvo Republike Hrvatske da primjenom Aneksa G Sporazuma o sukcesiji poništi Ugovore o razmjeni čiji su vlasnici, koji su do rata živjeli u većim hrvatskim gradovima, bili prinuđeni da ih, zbog pritiska i prijetnji, sklope suprotno svojoj slobodnoj volji i protivnom međunarodnim standardima

d) Republika Hrvatska se od 1997. godine, nakon donošenja Zakona o vlasništvu, uknjižila kao vlasnik na preko 800.000 katastarskih čestica čiji su posjednici tj. katastarski vlasnici do 1995. godine bili Srbi i namjerava da se do 2015. godine uknjiži na preostalih 700.000 katastarskih čestica čiji su posjednici tj. katastarski vlasnici Srbi

U Republici Hrvatskoj ima 14.500.000 katastarskih čestica. Od toga broja 1.500.000 katastarskih čestica se vodi kao opštenarodna (kućne zadruge ili zemljišne zajednice koje su postojale prije Drugog svjetskog rata) društvena svojina ili imovina društvenih preduzeća. Nakon donošenja Zakona o vlasništvu 1997. godine država Hrvatska se upisuje kao vlasnik navedenih čestica. Na osnovu rješenja sudova država se upisuje kao vlasnik u zemljišne knjige a Srbi se brišu iz katastra kao posjednici. Svako bi morao da dobije rješenje o brisanju iz katastra što nije slučaj. Dakle Srbima se po Zakonu o vlasništvu iz 1997. godine otima zemlja i to pod parolom „sređivanja zemljišnjih knjiga“ Informacije se nalaze na oglasnim tablama opština i gradova za koje najveći dio izbjeglih i prognanih Srba ne zna. Hrvatska je bila obavezna da izbjeglim i prognanim Srbima pomogne da se upišu u zemljišnim knjigama kao vlasnici.

Često se zna čuti da su Srbi krivi za svoje sadašnje stanje jer nisu sredili vlasničke papire. Međutim, ni u samom Zagrebu u proteklih 30 godina nije provedena uknjižba vlasništva. Postoje mnogi slučajevi da su fizička lica otkupila stanove u Zagrebu a posjeduju samo kupoprodajne ugovore jer je u zemljišnim knjigama na mjestu njihove zgrade ucrtana livada. Kakve bi reakcije bile kada bi se na stanove tih ljudi uknjižila država kao vlasnik? Odgovor je veoma jasan: izbio bi javni skandal.

Zahtjev: Predložiti Saboru Republike Hrvatske da donese odgovarajuće zakonsko rješenje kojim će se omogućiti povratak zemlje stvarnim vlasnicima a na koju se Republika Hrvatska upisala u zemljišne knjige kao vlasnik (800.000 katastarskih čestica čiji su stvarni vlasnici Srbi) i obustaviti donošenje rešenja sudova o upisu države kao vlasnika na preostalih 700.000 katastarskih čestica. Donijeti odgovorajuće zakonsko rješenje kojim će se omogućiti izbjeglim i prognanim Srbima, uz podršku države, da se upišu kao vlasnici u zemljišne knjige do 2015. godine do kada je predviđeno prelazno stanje..

e) Opštine i gradovi su dali u zakup preko 10.000 h poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu Srba bez njihove saglasnosti

Grad Benkovac je 2010. godine putem javnog konkursa dao u zakup 210 hektara zemljišta čiji su većinski vlasnici Srbi. Davanje poljoprivrednog zemljišta u zakup na 20 godina ovim putem je jasna poruka izbjeglim i prognanim Srbima da nisu poželjni. Potez je ne samo nepravedan nego i nezakonit. U tom pravcu odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske iz marta 2011 je pozitivna. Ustavni sud Republike Hrvatske je ukinuo članove Zakona o poljoprivrednom zemljištu kojim se neobrađeno zemljište moglo privremeno oduzeti vlasnicima i dati u zakup uz naknadu, ali bez njihova znanja. Po ukinutim odredbama neobrađenim površinama je trebala raspolagati Agencija za poljoprivredno zemljište. Republika Hrvatska je sprovela nezakonite radnje jer vlasništvo nije sređeno na relaciji zemljišne knjige-katastar. Rok za sređivanje je 2015. godina tj. usklađivanje zemljišnih knjiga i katastra, a sve do tog datuma smatra se prijelaznim razdobljem.

Zahtjev: obustaviti postupak dodjele zemlje u vlasništvu Srba u zakup drugim licima bez njihove saglasnosti, kao i donijeti Uredbu o prestanku objavljivanja novih konkursa. Predložiti Vladi Republike Hrvatske da podzakonskim aktima omogući sprovođenje odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske. o zabrani davanja zemlje u zakup bez saglasnosti vlasnika.

f) Zakonom o poljoprivrednom zemljištu propisane su visoke novčane kazne za neobrađivanje zemljišta prema agrotehničkim mjerama posebno pogađaju izbjegle i progane Srbe jer će ostati bez zemlje (nemaju sredstava za plaćanje kazni a nema uslova za održivi povratak)

Zakonom o poljoprivrednom zemljištu je predviđeno da ljudi koji ne budu obrađivali svoju zemlju predviđenu za poljoprivrednu proizvodnju u skladu sa agrotehničkim mjerama morati će plaćati visoke novčane kazne od 500 do 15.000 kuna (od 70 evra do 2.000 evra). Ako je poljoprivredno zemljište u građevinskom području ili u području predviđenom dokumentima prostornog uređenja za izgradnju, a ne održava se sposobnim za poljoprivrednu proizvodnju, novčana kazna za fizičko lice od 2000 do 30.000 kuna za fizičko lice (od 300 evra do 15.000 evra). Ukoliko ih ne budu plaćali zemlja će im biti oduzeta. Izbjegli Srbi su najviše pogođeni jer neće moći da obrađuju svoju zemlju i tako će ostati bez nje. Odlukom se legalizuju rezultati etničkog čišćenja i oduzima privatno vlasništvo nad zemljom najvećem broju građana srpske nacionalnosti.

Zahtjev: do 2015. godine obustaviti primjenu visokih novčani kazni za neobrađivanje zemlje prema izbjeglim i prognanim Srbima jer nisu u mogućnosti da obrađuju zemlju niti da plaćaju kazne

- g) U 5.000 slučajeva srpskim povratnicima i izbjeglim Srbima nezakonito je oduzeto, na osnovu falsifikovanih ugovora, poljoprivredno zemljište, kuće, stanovi i privredni objekti od strane lokalnih moćnika i uz prešutnu izvršne saglasnost vlasti i odluke hrvatskog pravosuđa**

Opštinski sudovi u svojim odlukama proglašavaju vlasnike nestalim, mrtvima ili nepostojećima (Općinski sud u Zadru - slučaj Čirić) i legalizuju nezakonito oduzimanje imovine od strane lokalnih moćnika. dr.

Zahtjev: Predložiti Saboru Republike Hrvatske da donese odgovarajuće zakonsko rješenje koji će se omogućiti, (kao što je to urađeno u vezi privatizacije) vraćanje prognanim i izbjeglim Srbima nezakonito oduzeto poljoprivredno i šumsko zemljište, kuće stanovi i privredni objekti od strane lokalnih moćnika.

- h) U 5.000 slučajeva srpskim povratnicima, izbjeglim Srbima i Srpskoj pravoslavnoj crkvi je nezakonito zauzeto (uzurpirano) poljoprivredno zemljište, kuće, stanovi i privredni objekti**

Lokalni moćnici za koje ne postoji zakon, uz prešutni blagoslov vlasti, nezakonito koriste crkvenu zemlju i zemlju srpskih povratnika i izbjeglih i prognanih Srba (siju žitarice, napasaju svoja stada, sjeku drva, gradje objekte), kuće, stanove i privredne objekte

Zahjev: Predložiti Saboru Reublike Hrvatske da donese odgovarajuće zakonsko rješenje koji će biti vraćena nezakonito zaposjednuta (uzurpirane) srpska imovina u što kraćem vremenskom roku.

2. Obnova, ratom i terorističkim akcijama, uništene imovine u predašnje stanje ili pravična nadoknadu za uništenu, oštećenu i nestalu pokretnu i nepokretnu imovinu

- a) Ostalo neriješeno 3.000 žalbi za obnovu oštećenih ili uništenih kuća izbjeglih i prognanih Srba**

Zahtjev: u roku od 3 mjeseca riješiti žalbe za obnovu koje se nisu riješile od 2005. godine

- b) Zakonom o obnovi nisu obuhvaćeni oštećeni ili uništeni privredni i pomoćni objekti (štale za stoku i dr) neophodni za održiv povratak izbjeglih i prognanih Srba**

Zahtjev: omogućiti odgovarajućim zakonskim rješenjem obnovu uništenih i oštećenih privrednih privrednih i pomoćnih objekata u cilju stvaranja uslova za održiv povratak ili omogućiti naknadu štete

- c) Oko 3.000 izbjeglih i prognanih Srba vlasnika uništenih i oštećenih kuća nije podnio zahtjev za obnovu u roku do 2004. godine iz straha za vlastitu bezbednost zbog etnički motivisanih suđenja**

Zahtjev: otvoriti novi rok za obnovu oštećenih i uništenih kuća

- d) Ugovorom o obnovi sklopljenim između države i vlasnika kuća, između ostalog, piše da se vlasnik kuće mora vratiti u roku od jedne godine od dana upotrebne dozvole iako nisu stvoreni uslovi za održivi povratak.**

Ako se vlasnik ne useli u kuću u propisanom roku Državno odvjetništvo šalje vlasniku zahtjev za mirno rješenje spora i zahtjeva da, u roku od tri mjeseca, isplati uložena sredstva u obnovu kuće (između 20 i 40 hiljada evra) iako država nije obezbedila uslove za održivi povratak. U slučaju da vlasnik kuće nije u stanju da isplati sredstva država podnosi tužbu i prodaje kuću.

Zahtjev: Predložiti Saboru Republike Hrvatske da donese odgovarajuće zakonsko rješenje koji će biti promjenjena odredba Ugovora o obnovi između države i vlasnika uništene kuće o povraćaju sredstava ako prognoza ili izbjeglo lice stalno ne boravi u obnovljenoj kući. Smatramo da važeća odredba u ugovoru krši pravo na slobodu kretanja korisnika sredstava na obnovu, a čime se istovremeno i krši pravo koje garantuje zaštitu vlasništva prema Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava;

3. Pravična nadoknada za uništenu, oštećenu i nestalu pokretnu i nepokretnu imovinu

Hrvatski sabor je 1996. godine ukinuo član 180. Zakona o obligacionim (obaveznim) odnosima i na taj način onemogućio preko 10.000 građana srpske nacionalnosti da traže naknadu štete zbog uništenih kuća, privrednih objekata, pomoćnih objekata, automobila u terorističkim akcijama van područja ratnih djelovanja

Izvan područja ratnih dejstava srušeno je preko 10.000 kuća i privrednih objekata u vlasništvu Srba u terorističkim akcijama. Tvrdnju da je riječ o organizovanom državnom teroru potvrđuje i to što hrvatska policija nikoga nije uhapsila, kao što nije bilo ni istraga ni informativnih razgovora. Na primjer, na širem području grada Bjelovara minirano je oko preko 800 kuća i privrednih objekata u vlasništvu Srba. Hrvat Ivanu Srneću kuća je, također, minirana jer je kao zamjenik načelnika Policijske uprave Bjelovar 1992. godine počeo tražiti krivce za eksplozije. Oštećeni Srbi nemaju pravo na naknadu štete već samo pravo na obnovu iako je riječ o terorističkim aktima a ne o ratnoj šteti. Za uništene vikendice, privredne objekte, pomoćne objekte i automobile ne mogu dobiti ništa.

Pravo na obnovu uništenih ili oštećenih kuća i vikendica nije moglo da ostvari oko 25.000 građana Srbije zbog toga što nisu imali prijavljeno prebivalište 1991. godine. Takođe, pravo na obnovu nisu mogli da ostvare bivši nosioci stanarskog prava koji su protjerani iz hrvatskih gradova tokom 1991 i 1992. godine i pobjegli su na područje Krajine, u Srbiju ili u treće zemlje jer nisu imali prijavljeno prebivalište 1991. godine a stanovi su im oduzeti u nezakonitim sudskim postupcima jer tobože nisu boravili 90 dana u stanu. Ključno pitanje jeste da se svim građanima srpske nacionalnosti omogući obnova kuća, privrednih i pomoćnih objekata u prijašnjem obliku ili da dobiju nadoknadu štete za uništenu ili ukradenu imovinu.

Pravni okvir u Hrvatskoj kojim se uređuju pitanja vezana za nadoknadu štete za spaljenu ili miniranu imovinu je diskriminatorski tj. onemogućuje naknadu štete. Hrvatski sabor je 1996. godine ukinuo član 180. Zakona o obligacionim (obaveznim) odnosima na osnovu kojih su građani mogli tražiti naknadu štete nastalu uslijed akata nasilja i terora, što je uključivalo naknadu za namjerno uništenu imovinu od strane pripadnika Hrvatske vojske ili policije. Tri godine kasnije Hrvatski sabor je donio dopune Zakona o obligacionim (obaveznim) odnosima kojima su obustavljeni svi sudski postupci za naknadu štete koju su počinili pripadnici Hrvatske vojske ili policije. Predstavnici misije OSCE-a u Zagrebu su kritikovali postupke Hrvatske jer nije u skladu sa međunarodnim standardima da se sudske presude o naknadi za uništenu imovinu, kao i nerešene tužbe retroaktivno poništavaju. Lica koja su podnijela tužbu za nadoknadu štete prije januara 1996. godine su tretirana kao da su podnijela zahtjev za obnovu. Međutim, zakonom o obnovi nije bila predviđena obnova

srušenih poljoprivrednih i pomoćnih objekata niti obnova kuća u nekadašnjem obliku nego po principu 35 m² po vlasniku i po 10 m² po članu domaćinstva.

Republika Hrvatska je pod pritiskom međunarodne zajednice donijela tri zakona koja su stupila na snagu 1. avgusta 2003. godine i koja su trebala da regulišu pitanje nadoknade štete. Prema tim propisima, lica koje nisu uložila tužbu za nadoknadu štete nastale usled terorističkih akata (ako je šteta nastala pre januara 1996. godine) ili štete koja naneta od strane snaga vojske ili policije (ako je šteta nastala pre novembra 1999.) više to ne mogu da učine jer je tužba već zastarela. Prema Zakonu obligacionim (obaveznim) odnosima lice ima pravo da podnese tužbu u roku od 5 godina od štetnog događaja. Pošto su zakoni usvojeni 2003. godine očigledno je da vlasnici uništenih objekata nisu imali zakonsku mogućnost da podnesu tužbu za nadoknadu štete. Zbog odredaba zakona o obligacionim (obaveznim) odnosima (član 230 kojim se reguliše period zastare) o zastari postupka bilo nemoguće ostvariti pravo na naknadu za uništenu imovinu ali i za fizičke povrede (ko nije pokrenuo krivični postupak).

Zahtjevi:

- da se ukinu tri zakona iz 2003. godine koji su diskriminatorski prema izbjeglim i prognanim Srbima
- da se u Zakon o obligacionim (obaveznim) odnosima vrati odredba o obavezi države da nadoknadi štetu onima kojima je imovina uništena terorističkim aktima (odredba o naknadi štete za imovinu uništenu u terorističkim aktima ukinuta je 1996. godine da Srbima ne bi bila nadoknađena šteta za uništenu pokretnu i nepokretnu imovinu);
- predložiti Saboru Republike Hrvatske da donese odgovarajuće zakonsko rješenje koje će omogućiti vlasnicima uništene imovine pristup sudu radi zaštite i da se ukine odredba o zastari (u najvećem broju slučajeva u pitanju su Srbi čija je imovina uništena u terorističkim aktima a koji iz straha nisu podnosili tužbe za naknadu štete čime su poslije pet godina izgubili pravo na podnošenje tužbe);
- omogućiti obnovu ili pravičnu nadoknadu štete za pokretnu i nepokretnu imovinu svih vlasnika koja je uništena ratom ili terorističkim akcijama prije ili za vrijeme oružanih sukoba

4. Povratak oduzetog stanarskog prava ili pravičnu novčanu nadoknadu, bez ikakvog uslovljavanja i ograničavanja

U području van ratnih djelovanja (veći hrvatski gradovi) građanima srpske nacionalnosti nezakonito je oduzeto oko 30.000 stanova na kojima je postojalo stanarsko pravo. Na području posebne državne skrbi (područje zahvaćeno ratom) oduzeto je 10.000 stanova na kojima je postojalo stanarsko pravo. Hrvatski sudovi su se pozvali na Zakon o stambenim odnosima iz bivše SFRJ u kome piše ako nosilac prava ne boravi u stanu više od 90 dana stan će mu biti oduzet. Nije uzeta u obzir činjenica da su Srbi nasilno protjerani i da nije postojala nikakva mogućnost da se u navedenom roku vrate. Ovakvi stanovi su poslije toga, na osnovu Zakona o otkupu stanova, bili otkupljeni od strane novih nosilaca stanarskih prava. Tako su korisnici stanova dobili prednost nad vlasnicima.

Umesto da Republika Hrvatska vrati oduzeta stanarska prava po modelu koji je primenjen u Bosni i Hercegovini, ona tokom 2003. godine donosi socijalni Program stambenog zbrinjavanja koji je diskriminatorski prema nosiocima stanarskog prava. Komitet Ujedinjenih nacija za ljudska prava u predmetu Vojnović protiv Hrvatske smatra da ukidanje stanarskog prava temeljem hrvatskog zakona predstavlja proizvoljno miješanje u pravo na dom, suprotno Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima.

Stanarsko pravo je bilo isto za sve stanove i nosioci stanarskog prava u bivšoj SFRJ imali su jednaka prava ali i obaveze. Jedno od tih prava bilo je i nasljedno pravo. To znači da je nosioci stanarskog prava imao pravo na taj stan dokle god je on živ ili postoje njegovi potomci.

Stanarsko pravo je bilo vlasništvo i imovina. To dokazuje i otkup svih onih stanova nad kojima je postojalo stanarsko pravo za 10% tržišne vrijednosti. Da stanarsko pravo nije bilo vlasništvo i imovina onda bi se ti stanovi otkupljivali po tržišnim cijenama a ne za samo 10% tržišne vrijednosti. Dakle, stanarsko pravo je imalo obilježja 90% vlasništva (jedino što nosioci stanarskog prava nije smio prodati stan, sve ostalo je smio kao vlasnik stana) država je odlučila nosiocima stanarskog prava omogućiti otkup stanova za 10% tržišne vrijednosti kako bi nosioci stanarskog prava stekli 100% vlasništvo nad stanovima.

Prof. Dr. Ivan Pađen s Fakulteta političkih nauka u Zagrebu je septembra 2005. godine u listu Feral Tribune izjavio, citat, „...Stanarsko pravo je, naravno, vlasničko pravo, pa shodno tome uživa kao ljudsko pravo zaštitu i po Ustavu i po Konvenciji te tu zaštitu treba da pruže i hrvatski sudovi i Evropski sud za ljudska prava. Shodno tome, Republika Hrvatska treba svima nekadašnjim nosiocima stanarskog prava, uključivo one koji su to pravo izgubili uslijed ratnih okolnosti te one koji su to pravo imali na stanovima u privatnom vlasništvu, omogućiti da otkupe pravo vlasništva na tim stanovima pod uslovima Zakona o otkupu stanova na kojima postoji stanarsko pravo“.

Hrvatska je kao nasljednica SFRJ (što je zapisano i u Ustavu Hrvatske) preuzela sve obaveze koje je imala SFRJ. Isto tako sva stečena prava u SFRJ prenijela su se na Republiku Hrvatsku, a jedno od tih prava je i stanarsko pravo. Hrvatska je 1996. godine ukinula stanarsko pravo ali to ne znači da ono više ne postoji. Stečena prava ne mogu se ukinuti i o tome jasno govori i Aneks G Bečkog sporazuma o sukcesiji da se sva stečena prava u vrijeme SFRJ i nakon raspad SFRJ moraju poštovati. Zakonom ne može uzeti stečeno pravo.

Zahtjev: predložiti Saboru Republike Hrvatske da donese odgovaraje zakonsko rješenje kojim će biti omogućeno da korisnicima stanova vrata njihovi stanovi na kojima su imali stečena prava. Tražimo da svim građanima (oko 40.000) omogući otkup tih stanova po istoj cijeni koju su plaćali bivši nosioci stanarskog prava po ustavnom principu jednakosti građana pred zakonom (od 50 do 100 € po m²). Ako nije moguć povratak istih stanova onda sagraditi stanove u istom opsegu i kvadraturi koji su imali nekadašnji stanovi i omogućiti iste uslove otkupa ili pravičnu novčanu nadoknadu.

5. Isti uslovi otkupa za lica koja su dobila stan kroz tzv. Program stambenog zbrinjavanja;

Kao zamjena za povrat stanarskog prava Hrvatska je 2003. godine usvojila tzv. Program Stambenog zbrinjavanja kao neku vrstu socijalno-humanitarnog programa koji je diskriminarnoski za bivše nosioce stanarskog prava srpske nacionalnosti jer ne smiju imati nigdje na svijetu bilo kakvu drugu imovinu a otkupna cijena je 50% veća od tržišne cijene. Načelo jednakosti građana pred zakonom zahtijeva da pravni odnosi za osobe koje se nalaze u istoj ili sličnoj pravnoj situaciji moraju biti zakonom uređeni na jednak način za sve.

Na području van ratnih djelovanja (hrvatski gradovi) oduzeto je oko 30.000 stanova protjeranim Srbima. Do marta 2011. godine podnijeto je 4.598 zahtjeva (oko jedne šestine). Riješeno su 3.434 zahtjeva za stambeno zbrinjavanje, od čega 1.575 pozitivno, te 1.859 negativno, a 1.164 zahtjev još nije riješen jer nisu kompletirani sa svom potrebnom dokumentacijom.

Republika Hrvatska otkup (privatizaciju) stanova nije uredila na jedinstven način već je propisima različite

pravne snage propisala nejednake uvjete za privatizaciju stanova i dovela građane u nejednak položaj. Na primjer:

- *Zakon o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo* omogućio je većini građana u periodu od 1991. do kraja 1997. godine da stanove otkupe po cijeni od oko 10% njihove tržišne vrijednosti.

- *Uredbom o uvjetima za kupnju obiteljske kuće ili stana u državnom vlasništvu na područjima posebne državne skrbi*, omogućeno je da se stanovi otkupe po cijeni od oko 30% njihove tržišne vrijednosti (npr. u Vukovaru je 175 eura po kvadratnom metru za gotovinsku uplatu te dvostruko više otplate u rata. Predviđena cijena je gotovo 3 puta veća od cijene koja bi bila da se primijenio zakon po kojem je privatizovana većina stanova u Hrvatskoj.

- *Odluka o prodaji stanova u vlasništvu Republike Hrvatske*, utvrđuje prosječnu otkupnu cijenu stana koja je prosječno 5 i više puta veća od one po kojoj je privatizovana većina stanova u Hrvatskoj do 1997. godine (prosječno 50% i više posto od tržišne vrijednosti stana).

- *Zakon o područjima posebne državne skrbi* omogućio je, pak, jednom dijelu građana Hrvatske, uglavnom izbjeglim Hrvatima iz BiH, da stan u državnom vlasništvu, koji im je dat u najam, privatiziraju besplatno, tj. da ostvare pravo na stambeno *zbrinjavanje* darovanjem stana u državnom vlasništvu.

Različitim propisima utvrđeni su, dakle, nejednaki uslovi za privatizaciju stanova, jer je jednim građanima omogućena privatizacija stanova po cijeni od oko 10% njihove tržišne vrijednosti (u periodu od 1991. do 1997. godine), drugima po cijeni od oko 30% njihove tržišne vrijednosti (područje istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema), trećima po cijeni od oko 50% i više posto od njihove tržišne vrijednosti (izbjegli i prognani Srbi), a četvrtima besplatno (izbjegli Hrvati iz Bosne i Hercegovine).

Primjerice:

- hrvatskim državljanima - bivšim izbjeglicama iz BiH hrvatske nacionalnosti ne samo da su vraćeni stanovi i kuće u BiH, već im se povrh toga, daruju i stanovi hrvatskih državljana srpske nacionalnosti na kojima su imali stanarsko pravo,
- izbjeglim i prognanim Srbima, ne samo da su oduzeti stanovi u kojima su živjeli prije ratnih sukoba, već nemaju pravo na darovanje stana u državnom vlasništvu, kao što to imaju bivše izbjeglice iz BiH hrvatske nacionalnosti,
- hrvatskim državljanima - bivšim izbjeglicama iz BiH hrvatske nacionalnosti se novim Zakonom o područjima posebne državne skrbi olakšavaju uvjeti da im država daruje stan ili kuću, tako da mogu zadržati vraćene kuće i stanove u BiH i, povrh toga, dobiti stan ili kuću u Hrvatskoj, jer je uslov za ostvarivanje prava na stambeno zbrinjavanje darovanjem kuće ili stana da nema u vlasništvu drugi stambeni objekt samo na području Republike Hrvatske;
- izbjeglim i prognanim Srbima novim Zakonom ne olakšavaju se uslovi za ostvarivanje prava na stambeno zbrinjavanje, već, naprotiv, otežavaju, jer sada više nije uslov da nemaju u vlasništvu ili suvlasništvu drugu useljivu porodičnu kuću ili stan samo na području država nastalih raspadom SFRJ već niti u drugim državama širom svijeta u kojima borave, ili da istu nisu prodali, darovali i na bilo koji drugi način otuđili nakon 8. listopada 1991., odnosno nisu stekli pravni položaj zaštićenog najmoprimca.

Zahtjev: Potrebno je unaprijediti sadašnji model stambenog zbrinjavanja na način da se uvede pravni režim za korisnike stambenog zbrinjavanja na cijelom teritoriju Republike Hrvatske, koji je primjenjivan za bivše nosioce stanarskog prava. To znači omogućiti pravo na otkup stana pod istim uslovima (10 % tržišne vrijednosti stana), ukinuti uslov da lice nema drugi stambeni objekat u vlasništvu i da alternativni stan se dobije u mjestu gdje je bivši nosioci imao stan na kojem je postojalo stanarsko pravo.

6. Isplata dospjelih, a neisplaćenih penzija

Kao što je dobro poznato, od oktobra 1991. godine, oko 50.000 Srba korisnika hrvatskih penzija, koji su nastavili živjeti u na teritorijama van kontrole hrvatskih vlasti ili su izbegli u Srbiju i Crnu Goru ili na nekom drugom mjestu, ostao je bez svojih penzija, odnosno isplata istih im je obustavljena jednostranim aktom hrvatskog penzionog fonda.

Hrvatski fond za mirovinsko osiguranje, i dan danas odbija da ovim licima, isplati dospjele, a neisplaćene penzije, pozivajući se na prekid platnog prometa, ratne okolnosti i slično. Ovaj postupak hrvatskih vlasti je u direktnoj suprotnosti sa Konvencijom br. 48. Međunarodne organizacije rada, na čiju se primjenu obavezala i Republika Hrvatska. Naime, Međunarodna organizacija rada je na svom 19. zasjedanju 1935. godine donijela Konvenciju o očuvanju prava na penziju radnika koji migriraju.

Odredba člana 19. Konvencije, ostavlja mogućnost, državama da sklope bilateralne ugovore, ali isto tako da uredi način sticanja i očuvanja stečenih prava "najmanje jednako toliko povoljnim kao što je to uređeno ovom Konvencijom".

Sporazum između Savezne Republike Jugoslavije i Republike Hrvatske o socijalnom osiguranju, koji je stupio na snagu 01. maja 2003. godine ne reguliše nikakva prava na davanja prije njegovog stupanja na snagu.

Članu 5. Zakona o mirovinskom i socijalnom osiguranju Republike Hrvatske, koji se primjenjuje od 01.01. 1999. godine ugrađena je odredba o zastari potraživanja dospjelih, a neisplaćenih penzija u roku od 3 godine, koji se računa od dana dospelosti, što ukazuje da je i ovom slučaju zakonska prepreka onemogućila korisnike da dobiju pravo da dobiju isplate iz Mirovinskog Fonda u koji su uplaćivali tokom svojeg radnog vijeka. U tom pravcu bi bila neophodna promjena zakonodavstva koje reguliše ovo pitanje

Republika Hrvatska i dalje uporno odbija da izvrši ovu obavezu prema svojim državljanima, i to, uglavnom, onima srpske nacionalnosti koji su u spornom periodu boravili u Republici Srbiji i čitav niz godina bili uskraćeni za svoja stečena prava iz penzijskog osiguranja, čime se direktno krše obaveze preuzete članstvom u Međunarodnoj organizaciji rada.

Zahtjev: predložiti Saboru Republike Hrvatske da donese izmjenu Zakona o mirovinskom osiguranju koji će se omogućiti isplata dospjelih, a neisplaćenih penzija izbjeglim i prognanim Srbima. Prosječno se duguje 81 penzija po osobi.

7. Priznanje kompletnog radnog staža do 1991. godine i konvalidaciju radnog staža sa priznatim doprinosima za period 1991-1995. godine

Dijelu izbjeglih i prognanih Srba nije priznat dio radnog staža koji je stekao do 1991. godine sa obrazloženjem da nisu ulaćivani doprinosi. Istovremeno, građani hrvatske nacionalnosti nemaju takav problem.

Izbjeglance i prognanice koji su stekli uslove za ostvarenje prava na srazmjerni dio hrvatske penzije, u skladu sa Sporazumom o socijalnom osiguranju, zaključenim između Republike Hrvatske i SR Jugoslavije, čiji je pravni slijednik Republika Srbija ne mogu da ostvare cijeli radni staž. Zbog neusklađenosti propisa koji reguliraju starosno dob koja je potrebna za ostvarivanje prava na penziju, tako da im hrvatski fond ne želi priznati godine staža koje su ostvarene u Republici Hrvatskoj.

Za mnoge izbjeglice i prognanike je problem konvalidacije staža osiguranja ostvarenog na područjima Republike Hrvatske koja su ona bila pod zaštitom ili upravom Ujedinjenih naroda u periodu od 1991. do 1995. godine. Bez obzira što je naknadno omogućen novi rok za konvalidaciju radnog staža, kao relevantni dokazi se ne priznaju radne knjižice, originalni školski dnevници, zdravstvene knjižice i sl., iako se i u samoj Uredbi za provođenje Zakona o konvalidaciji za upravno područje rada, zapošljavanja, mirovinskog i invalidskog osiguranja, doplatka za djecu, socijalne skrbi i zaštite vojnih i civilnih invalida rata, propisuje da se prava, utvrđena ovom Uredbom, utvrđuju na temelju činjeničnog stanja utvrđenog, pored ostalih, i pismenim dokaznim sredstvima (članak 8.);

Zahtjevi:

- priznati kompletan radni staž građanima srpske nacionalnosti koji su stekli do 1991. godine;
- predložiti Saboru Republike Hrvatske da donese izmjenu Zakona o konvalidaciji koji će biti omogućena jednostavnija procedura za konvalidaciju radnog staža za period od 1991 do 1995. godine i u slučaju nedostatka pisanih dokaza koji su uništeni za vrijeme rata uvesti poseban postupak pred redovnim sudom kojim će se utvrđivati radni staža u tom vremenskom periodu. Nakon utvrđivanja radnog staža isti bi se upisao u radnu knjižicu.

8. Isplatu devizne i dinarske štednje

Prilikom evidentiranja imovine izbjeglih i prognanih Srba izvršene 1996. godine, ukupno je prijavljeno 180 miliona tadašnjih nemačkih maraka i 3,5 milijardi dinara u hrvatskim poslovnim bankama i 600 miliona dinara u hartijama od vrednosti.

Izbjegli i prognani Srbi iz Republike Hrvatske devizne su štediša „Jugobanke“, ili neke druge banke sa drugih područja koje su, u vanrednim uslovima, prestale sa radom. Većina tih štediša-ljudi, i nakon toliko godina, pokušava doći do bilo kakvu informacije u vezi naplate stare devizne štednje. U vezi Jugobanke obraćali su se raznim institucijama u Republici Hrvatskoj i Republici Srbiji, ali bez ikakve nade. Mnogi su postali tragači socijalne pomoći iako imaju pozamašnu deviznu štednju.

Zahtjev: predložiti Saboru Republike Hrvatske da donese odgovarajuće zakonsko rješenje kojim će biti izvršena isplata stare dinarske i devizne štednje izbjeglim i prognanim iz Republike Hrvatske, na način koji je primjenjen na sve ostale državljane Republike Hrvatske sa prebivalištem u Hrvatskoj, kojima je ta štednja pretvorena u javni dug i isplaćena sukcesivnim isplatama kroz određeni vremenski period.

9. Naknada za neučestvovanje u procesu privatizacije

Privatizacija društvenih preduzeća u Republici Hrvatskoj bez aktivnog učešća povratnika/izbjeglica ozbiljno utiče na proces povratka. To se ne odnosi samo na gradske već i na seoske sredine, jer je veliki broj stanovnika u seoskim sredinama zarađivao za život radom u lokalnim preduzećima, dok je poljoprivreda često predstavljala tek sekundarni izvor prihoda.

Postoje nepremostive prepreke za puno učešće izbjeglica i povratnika u tom delu ekonomskog života u oblastima povratka. Ovi problemi se mogu uočiti analizom realne situacije izbjeglica i povratnika koji od samog početka nisu imali pristup informacijama koje se odnose na proces privatizacije. Značajan broj izbjeglica iz Republike Hrvatske nastanio se u Republici Srbiji i nije im data mogućnost da učestvuju u procesu privatizacije. Prema tome, dugogodišnje odsustvovanje izbjeglica iz prethodnog mjesta prebivališta predstavljalo je stvarnu prepreku za njihovo učešće u procesu privatizacije na način koji bi im omogućio da ostvare dio svojih ekonomskih prava.

Pošto je transformacija društvenog vlasništva najvećim delom završena (u skladu sa Zakonom o pretvorbi), bilo bi neophodno pravno regulisati postupke privatizacije sredstava prenijetih na Hrvatski fond za privatizaciju u procesu transformacije društvenog vlasništva, tj. onih sredstava koja su, u skladu sa posebnim propisima i na pravno valjan način, postala svojina države, županija, gradova i opština.

Zahtjev: Predložiti Saboru Republike Hrvatske da donese odgovarajuće zakonsko rješenje kojim će se biti omogućeno naknadno učešće u privatizaciji izbjeglim i prognanim Srbima, na način koji je primjenjen na sve ostale državljane Republike Hrvatske sa prebivalištem u Hrvatskoj. Ukoliko to nije moguće predložimo da se donese zakonski ili podzakonski akt kojim će biti omogućena novčana naknada iz sredstava Hrvatskog fonda za privatizaciju zbog neučestvovanja u privatizaciji uslijed okolnosti oružanog sukoba.

10. Revizija presuda za ratne zločine donesenih u odsustvu okrivljenih

11. Pošteno i ujednačeno procesuiranje ratnih zločina i prestanak etnički motivisanih suđenja

U Republici Hrvatskoj su bili na snazi, i još uvek su, dvostruki standardi u suđenjima za ratne zločine, teži prema Srbima, a daleko blaži prema pripadnicima sopstvenog naroda i sopstvenih oružanih snaga. Sve relevantne međunarodne organizacije i institucije, godinama unazad, kritički su se odnosile prema „etnički obojenim suđenjima“ za ratne zločine pred hrvatskim sudovima. Zbog krivičnih procesa protiv Srba za ratne zločine i za oružanu pobunu u periodu 1991.-2011. godine, bez obzira na to što je krivično delo oružane pobune pod amnestijom, oko 100 hiljada Srba, najviše iz kategorije radno i plodno sposobnih, nisu mogli da se vrate ili slobodno putuju u Republiku Hrvatsku jer su očekivali da će biti, procesuirani za ratne zločine. Naime, za ratni zločin i oružanu pobunu hrvatski pravosudni organi su procesuirali oko 25 hiljada Srba, što ako se pomnoži sa četiri, koliko prosečno domaćinstvo broji članova (ako se ne vraća glava porodice, ne vraćaju se ni članovi njegove uže porodice), daje gore navedenu brojku.

Navedenu tezu potvrđuje i slijedeća činjenica. Učestvujući na Međunarodnoj konferenciji o nasljeđu haškog Tribunala, održanoj u Hagu 24. i 25. februara 2010. godine, predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske Branko Hrvatin i državni odvjetnik (tužilac) Mladen Bajić, uz prisustvo tadašnjeg ministra pravosuđa u Vladi RH (Ivana Šimonovića), pred auditorijem od oko četiri stotine ljudi, među kojima su bile i porodice žrtava, rekli su da je Republika Hrvatska na neki način otišla preširoko u optuživanju ljudi koji su sada u Srbiji, prije svega hrvatskih državljana srpske nacionalnosti koji se terete za ratne zločine. Tužilac Bajić je tokom diskusije naveo da tužilaštvo koriguje optužnice i smanjuje broj optuženih.

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske (u daljem tekstu: DORH) je u novembru 2004. godine objavilo spisak osumnjičenih, optuženih i osuđenih lica za ratne zločine pred hrvatskim sudovima sa stanjem na dan 01. septembra 2004. godine. Bio je to prvi integralni spisak procesuiranih lica u Republici Hrvatskoj za dela ratnih zločina. Na pomenutom spisku, sa stanjem na dan 1. septembar 2004. godine, nalaze se imena 1.993. lica. Među 1.993. procesuiranih u aktivnom statusu za ratne zločine pred hrvatskim sudovima, nalazio se samo 21 pripadnik Oružanih snaga Republike Hrvatske (jedan odsto od ukupnog broja procesuiranih). Na ovom spisku nisu se nalazila imena onih lica protiv kojih je postupak bio obustavljen, odnosno onih koji su oslobođeni optužbe ili je protiv njih optužba odbijena (u daljem tekstu „procesuirani u pasivnom statusu“).

Na sastanku ministara pravde Hrvatske i Srbije, održanom u Beogradu 29. juna 2010. godine formirana je mešovita komisija „sa zadatkom da preuzme popis imena osumnjičenih, optuženih i osuđenih za krivična dela ratnih zločina“. Već na prvom sastanku ove komisije, održanoj 13. jula 2010. godine, strane ugovornice su razmjenile spiskove procesuiranih za ratne zločine pred pravosudnim organima i jedne i druge države, a dogovoreni su i kriterijumi i metode rada, tako da će svi zainteresovani građani moći u Ministarstvu pravde Srbije i Hrvatske da utvrde da li se nalaze na tim spiskovima. Na spisku procesuiranih koje je hrvatska strana predala srpskoj pod nazivom „Lica protiv kojih se provodi istraga, optuženih bez presude i osuđenih za ratne zločine u RH na dan 31.03.2010. godine” nalazi se ukupno 1.534 lica. Među 1.534 procesuiranih u aktivnom statusu za ratne zločine pred hrvatskim sudovima, nalaze se i 83 pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske (pet odsto od ukupnog broja procesuiranih), što je napredak u odnosu na pomenuti spisak DORH-a iz 2004. godine. Navedeni napredak je nedovoljan u kontekstu doslednog poštovanja načela vladavine prava.

DORH je krajem 2010. godine dostavio Ministarstvu pravde Republike Srbije najnoviji spisak osumnjičenih, optuženih i osuđenih lica za krivična dela ratnih zločina pred hrvatskim sudovima sa stanjem na dan 30. septembar 2010. godine. Na ovom spisku je ukupno 1.549 lica. Analiza pokazuje da je na ovom najnovijem spisku u odnosu na onaj prethodni od 31. marta 2010. godine, 15 lica više. Poimeničnim upoređivanjem ovog sa prethodnim spiskom utvrđeno je da je sa prethodnog spiska skinuto 65 imena, a na novom spisku dodato 80 novih imena, što daje brojku od 145 različitih imena u međusobnom odnosu ova dva spiska.

Prema dosadašnjem iskustvu, u radu hrvatskih pravosudnih organa po pitanju procesuiranja Srba za ratne zločine, može se zaključiti da sudski procesi, pored opravdanog razloga da se svi počinioci ratnih zločina izvedu pred lice pravde, imaju i drugi cilj – odvracanje izbjeglica, prvenstveno Srba, od povratka u zavičaj. Naime, upoređivanjem dosad objavljenih spiskova procesuiranih za ratne zločine, dolazi se do zaključka da su spiskovi poprilično nesređeni, da neka lica bez osnova nestanu sa pojedinog spiska, pa se ponovo pojave na drugom spisku a sve to kod izbeglica, onih kojih se ovi spiskovi najviše i tiču, izaziva strah od tajnih spiskova, što izbeglice najviše i odvraca od povratka.

Hrvatsko pravosuđe koristi institut nezastarevanja krivičnog gonjenja za ratne zločine i iznova otvaraju istrage protiv lica (uglavnom Srba), kojih nije bilo na prethodnim spiskovima. Među 105 do sada uhapšenih Srba iz Hrvatske po poternicama iz Zagreba, bilo je čak 13 grešaka u identitetu. Kod izbeglih i prognanih Srba stvara se utisak da su te greške deo smišljenog plana hrvatskog rukovodstva da se svi Srbi iz Hrvatske drže pod tenzijom, da se svaki od njih može naći, bez obzira na to da li je za nešto kriv ili nije, pod optužbom ili presudom za ratni zločin, što im je ujedno i poruka da se ne vraćaju ili ne putuju u Hrvatsku.

Takođe, hrvatsko pravosuđe je od samog početka sukoba, što znači od 17. avgusta 1990. godine, počelo procesuirati Srbe za krivično delo oružane pobune. Prema zvaničnim podacima Ministarstva pravosuđa Hrvatske od 25.02.2002. godine, od dana stupanja na snagu Zakona o opštem oprostima tj. od 5.10.1996. godine, pa do kraja 2001. godine, amnestirano je za krivično delo oružane pobune 21.255 lica. Taj broj je sada znatno veći jer su nadležna državna odvjetništva Hrvatske i posle 2001. godine vršila prekvalifikacije s krivičnog dela ratnih zločina na oružanu pobunu, posle čega se i na ta lica primenjuje Zakon o opštem oprostima. Potencijalni povratnici se plaše mogućnosti, koju najavljuje i DORH, da bi se, moguće i iz nekih dnevnopolitičkih razloga,

ponovo mogli aktivirati krivični postupci obustavljeni zbog prekvalifikacije ratnih zločina u oružanu pobunu. Konačan spisak procesuiranih, kao ni spisak amnestiranih za oružanu pobunu nikada nije objavljen celovito što izaziva strah da su i dalje na nekom „tajnom spisku“ i da će biti uhapšeni ukoliko bi se vratili u zavičaj.

Od 15. jula 2010. godine informacije o eventualnom vođenju krivičnog postupka pred pravosudnim organima RH mogu se dobiti u Ministarstvu pravde Republike Srbije. Prema uputstvu objavljenom na sajtu ovog ministarstva (www.mpravde.gov.rs) treba popuniti propisani formular koji se može skinuti sa navedenog sajta i uz kopiju lične karte predati ga na pisarnici Ministarstva pravde, posle čega će podnosilac zahteva dobiti odgovor u najkraćem mogućem roku, najkasnije za 15 dana. Šta znači potvrda Ministarstva pravde? Na pismeni zahtev podnosioca, Ministarstvo pravde šalje tipizovane odgovore u dve varijante; ili da podnosilac nije na spisku procesuiranih ili da jeste, i ako jeste u kojoj fazi mu je krivični postupak. Oni koji su dobili odgovor da nisu, obavezno pitaju da li im taj odgovor garantuje da mogu slobodno putovati i u Hrvatsku i van Hrvatske. Informacija o statusu pred Hrvatskim sudovima odnosi se na period do određenog dana, u konkretnom slučaju do 31. septembra 2011. godine, ali ne i posle toga dana. Zna se da ratni zločini ne zastarevaju i da je moguće bilo kada procesuirati neko lice za ratni zločin. Dosadašnje iskustvo nas uči da je dovoljno da komšija Hrvat za povratnika Srbina podnese prijavu policiji da je u toku rata „nešto uradio nekom Hrvatu“ i da sledi pritvaranje, a posle toga najčešće i privođenje uz prijavu istražnom sudiji. Značaj tih potvrda upitan je i zbog nesređenosti spiskova/evidencija o procesuiranima. Jedno je sigurno, a to je da ako je neko procesuiran, a dobio je potvrdu da nije na spisku procesuiranih, ta potvrda ga neće spasiti od eventualnog hapšenja ili sudskog procesa.

U Hrvatskoj je početkom 2009. godine stupio na snagu novi Zakon o krivičnom postupku u kojem je jedna od novina i odredba o obnovi krivičnog postupka bez prisustva za 435 Srba koji su osuđeni u odsustvu zbog ratnih zločina. Dakle, ova odredba daje zakonsku osnovu da svi oni koji su osuđeni u odsustvu, ukoliko su u mogućnosti da pribave nove činjenice i dokaze u korist svoje nevinosti, direktno ili preko svojih advokata, odnosno nadležnog tužilaštva, bez njihovog prisustva, što znači i bez odlaska, dobrovoljnog ili ekstradicionog, u hrvatske zatvore, podnesu zahtev za ponavljanje postupka i da u tome uspeju. Nažalost, mnoga osuđena lica nemaju dovoljno sredstava da uzmu advokata.

Ministri pravde Hrvatske i Srbije, na sastanku održanom u Zagrebu 27.09.2006. godine, dogovorili su se o proširenoj saradnji u procesuiranju ratnih zločina. Na osnovu dogovora ministara Tužilaštva za ratne zločine Srbije i Hrvatske dana 13.10.2006. godine potpisali su Sporazum o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida, koji je ubrzo po potpisivanju počeo da se i primenjuje u praksi. Prema ovom Sporazumu ne ustupaju se predmeti kako to predviđa Evropska konvencija o ustupanju krivičnih postupaka, kojom je propisano da se krivični postupci u fazama istrage i optužbe ustupaju državi u kojoj okrivljeni boravi i u kojoj ga državljanstvo štiti od izručenja u državu koja ga je procesuirala. Po ovom Sporazumu ustupaju se dokazi, što omogućava potpisnicama da drže otvorenim postupke za koje su dokaze ustupili drugoj potpisnici, sve dok ih ta druga strana ne obavesti o konačnom ishodu postupka pred svojim sudom, i da tek potom odluči da li će predmet zatvoriti ili će nastaviti s postupkom.

Prema podacima Tužilaštva za ratne zločine Srbije hrvatsko tužilaštvo je ustupilo 20 predmeta na kojima je nekoliko desetina procesuiranih lica. Po dobijanju dokaza, Tužilaštvo za ratne zločine, bez obzira na to u kojoj fazi je postupak bio, vraća ga u fazu istrage, ne osvrćući se uopšte na pravosnažnu presudu hrvatskih sudova. Tako se dešava da su ista lica pravosnažno osuđena za isto delo pred sudovima u obe države. Neki su opet u jednoj državi optuženi, a u drugoj oslobođeni za isto krivično delo. I oni koji su oslobođeni pred sudom u

Srbiji, ako se nalaze na spisku procesuiranih DORH-a ili na Interpolovoj poternici, biće uhapšeni čim napuste teritoriju Republike Srbije.

Zahtjevi:

- procesuirati počinioce ratnih zločina (pripadnici Hrvatske vojske i policije) protiv Srba u skladu sa međunarodnim pravnim standardima (zločini učinjeni protiv Srba za vrijeme i poslije operacija “Bljesak” i “Oluja”, Miljevački Plato, Pakračka poljana, Sisak, Karlovac, Osijek, Zagreb i brojna druga mjesta u Hrvatskoj)
- izvršiti ozbiljnu reviziju dosadašnjih postupaka vođenih protiv Srba koji su često vođeni bez validnih dokaza i protivno međunarodnim standardima;
- da Republika Hrvatska objavi imena svih procesuiranih lica, onih procesuiranih pa amnestiranih za oružanu pobunu (21.255 lica); onih protiv kojih je istraga obustavljena ili protiv kojih je posle optužbe postupak obustavljen, optužba odbijena ili su oslobođeni optužbe (preko 2.200 lica), kao i onih pravosnažno osuđenih za koje je Državno odvjetništvo RH zatražilo obnovu postupka i protiv kojih je, poslije dozvoljene obnove, bez njihovog znanja i učešća u postupku došlo do odbijanja optužbe ili do obustave postupka (za sada najmanje 52 lica);
- uskladiti Sporazum o saradnji u progonu počinitelja krivičnih djela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida između Republike Srbije i Republike Hrvatske u skladu sa Evropskom konvencijom o ustupanju krivičnih postupaka, kojom je propisano da se krivični postupci u fazama istrage i optužbe ustupaju državi u kojoj okrivljeni boravi i u kojoj ga državljanstvo štiti od izručenja u državu koja ga je procesuirala;
- omogućiti svim izbjeglim i prognanim licima osuđenim u odsustvu bilo u Republici Hrvatskoj bilo u Republici Srbiji obnovu krivičnog postupka. Nadležni organi obe države treba da dostave jedna drugoj predmete sa presudom i dokazima nadležnim organima i prate obnovu krivičnog postupka:

12. Završetak procesa ekshumacije i identifikacije nestalih lica

U Republici Hrvatskoj je poznato preko 600 grobnih mjesta u kojima se nalaze posmrtni ostali Srba

Zahtjev: da nadležni organi Republike Hrvatske ekshumiraju i identifikuju posmrtne ostatke Srba i predaju ih njihovim porodicama u što kraćem vremenskom roku

U ime 100 izbjegličkih udruženja i zavičajnih klubova
Miodrag Linta